До конфіскаті — другий наклад.

Ч. 2 (10.385). Львів, пятниця 2. січня 1925. Почтову належитість оплачено гуртом. Рік XLIII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10. II. пов.
Конто почт. щад. 148.322.
Адреса для телеграм: „Діло" Львів.
Нач. Редактор приймає від 10—11 год. передпол.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно в краю 4·20 зл. ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. Зміна адреси 1 зол.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 17 сот.

Видає ВИДАВНИЧА СПІЛКА „ДІЛО" — Начальний редактор ВАСИЛЬ ПАНЕЙКО

„ДІЛО" в 1925 році.

В цім році Читачі „Діла" одержувати-муть кождого тижня один аркуш

безплатного книжкового додатку.

Таким чином з кінцем року буде в руках наших читачів

пять або шість томів книжок.

Програма цього видавництва так уложена, що половина томів буде присвячена чужосторонним повістям першорядних нових письменників, друга половина перекладам політичної літератури першої якости.

Видавництво „Діла", рішаючись на цей новий і значний видаток і вносячи ним цінний вклад у наше красне й політичне письменство, числить у своїм почині на розуміння і помагання широкого загалу.

Щоби заохотити прихильників „Діла" поширювати наш часопис і щоб звязати їх інтерес з інтересом видавництва, Видавнича Спілка зобовязується оцим протягом чверти-року

безплатно посилати часопис

кождому передплатникові „Діла", котрий зеднає видавництву пять нових чверть-річних передплатників.

Львів, 1. січня 1925.

[illegible] уважливости й обєктивности нашого редакційного товариша В. М. має „Діло" такі докладні, як мабуть ні одна заграничня газета, вістки про те, що твориться в краях здійсненого чи, як хочете — здійснюваного соціялістичного ладу й комуністичного раю, в Союзі Радянських Республик взагалі, на [illegible] Радянській Україні зосібна. Знають отже читачі „Діла" більше між загал тутешньої й західно-европейської публики, якими страшними, несказаними нещастям налягли на країну, на її людність, на кожду одиницю перша в історії на широку міру закроєна спроба звести [illegible] людей — говорячи словами Франка — „до стану травоїдної худоби", до рівня раба без родини, без совісти, без свободи, без самодостоїнства. З цвитучої, богатої, [illegible] життєм кипучої країни зробив [illegible] неосудимих маніяків-ідеалістів і простих циніків-злочинців — [illegible], предмет насміху і погорди всіх народів світа.

В [illegible] сказаного не сумнівається ніхто, хиба — ті, що добровільно volunt decipi, або ті, котрі за те [illegible] большевицьким золотом, на якому ще не засохла кров [illegible] людей.

[illegible] один пункт, на якому навіть [illegible] люде могли мати хвилину [illegible] в оцінці подій і процесів у межах большевицького раю: маємо на думці т. зв. українізацію — [illegible], в парі з якою ідуть усякі [illegible], татаризації і ім подібні заходи большевицького макіявелізма на [illegible] від Збруча по Тихий Океан [illegible] чужо-видимляв би, хто, зведений усіми тими заходами, хотів-би зміняти своє абсолютно негативне становище до теперішніх володарів Великої України і Росії.

Річ очевидна, що не можна підводити під главу большевицької „українізації" звісток про важкі зусилля української інтелігенції коло оживлення українського видавничого руху, українського наукового й красного письменства. Зусилля ті ведуться самочинно, а роля большевицького режіму зводиться в них до ролі безпримірно суворого й підзорливого цензора тем, їх добору і їх оброблення. Та навіть якби таких цензурних обмежень і не було, тай якби наша наука, красне письменство й мистецтво справді могли розвиватися під большевицьким ярмом (се — чиста байка), то не можна забувати, що письменством і мистецтвом далеко-далеко не вичерпується життя нації і з ним не покривається. Нація не література; а кілька десятків навіть гарно виданих томів українського радянського „державного видавництва" не дають найменшої рекомпенсати за ту страшенну руйнуючу роботу, яку большевицьке правління шляхом українізації, українською мовою як знаряддям, веде серед українських мас, відбираючи їм останки моралі, розбиваючи українську родину, деморалізуючи ціле покоління української шкільної молоді обох полів.

Видумали большевицькі володарі „українізацію" (як і татаризацію і пр.) з мотивів заграничної політики і в цілях внутрішньої пропаганди. Мотиви з области заграничної політики — [illegible] [illegible]ками, і не нам ними журитися; лишаємо не урядам тих держав, у котрих в політиці національній є масло на голові і котрі мусять красніти соромом навіть в порівнанні з большевиками.

Натомість не може український громадянин без остраху глядіти на спустошення, які підкріплена українізацією большевицька робота спричинює в души українського селянина, робітника, пів-інтелігента, навіть інтелігента. Большевицька школа в українській мові лекше деморалізує синів і дочок українського громадянина, ніж моглаб це робити школа російська чи китайська. Це не парадокс, а болюча правда: для здоровля грядучих поколінь українського народу було-би безконечно кориснійше, якби большевицька струя подавалася молоді і масам під видом хоч би й русифікації чи польонізації, або — ще краще! — під видом прим. китаїзації. Насильно накидана чужа національна одежина полишає молодь і масу, правда, в невіжестві, у відсталости, але її не розкладає, не нівечить її будуччини, не руйнує можливости морального й культурного поступу. Натомісць большевицька „національна" школа і пропаганда в народній мові доводить до самого серця українського народу отрую смертельної недуги моральної та суспільного божевілля. Що з того, що напис на фляшині з отруєю — українська, коли отруя остається отруєю, а зрозуміла напись тільки швидше підлудлює несвідомого, тільки зручнійше й підступнійше підсовує устам його — отруйну чашу!

В. Панейко.

Нові ускладнення на Далекому Сході.

Останні вісти з далекого Сходу, які занотувала европейська преса, говорять про те, що там назрівають нові політичні події великої ваги.

Переговори між Японією та Союзом Радянських Республик добігають свого кінця. Европейські дипльомати з Далекого Сходу, які стежать за тими переговорами, думають, що вони покінчаться згодою та визнанням Японією де юре СРСР. Найважнійшою причиною дотеперішнього неуспіху була обставина, що Японія вимагала від СРСР надто вже великих концесій для себе в нафтовому промислі на Сахаліні. Большевики були уперті, але остаточно завдяки уступкам з обох боків справа доходить до додатнього висліду.

У звязок зі закінченням тих переговорів ставлять теж справу нового потрійного порозуміння між СРСР, Японією та Китаєм. Коли це було би правдою і коли би такий

Пр. 1095/24. В імени Річипосполитої Польської! Суд окружний карний як Трибунал пресовий у Львові рішив на внесок Державної Прокураторії, що зміст часописі „Діло" ч. 282 (10.375) з дня 19. XII. 1924 р. в артикулі під заголовком: 1) „З галерії катів", а) вираз між словами лютували а старшими, б) уступ між словами Москва а Про одного, в) уступ по словах присудів смерти до кінця артикулу, 2) Виправдання, а) уступ між словами ваги не має а Таких аналогій, б) уступ між словами державною нацією а На ділі, в) уступ між словами нуждá, неподія а [illegible] містить в собі єство пров. з § 302 [illegible] б) І [illegible] а арт. V. з. з 17/12 1852 ад 1 в) ад 2) злоч. з § 65 а) з. к. узнав доконану в дни 18. XII. 1924 р. конфіскату за вправдану і заряджує знищення цілого накладу і видав по думці § 493 п. кар. заборону дальшого розширювання того друкованого письма. Заразом видає наказ відвічальному редакторови тої часописи, щоби це рішення помістив безплатно, в найблизшім числі і то на першій стороні. Невиконання того наказу потягає за собою наслідки предвиджені в § 21 зак. друк. з 17. XII. 1852 Д. п. з. № 6 ех 1863, а іменно засудження за переступство на грівну до 400 з. п. — Львів дня 22. грудня 1924.

(Підпис нечиткий).

потрійний бльок заістнував, то це було би великим успіхом большевицької дипльоматії на Далекому Сході а з окрема великою дипльоматичною перемогою радянського дипльомата в Пекіні Карахана.

Метою того нового порозуміння була би спільна контроля над політикою Далекого Сходу, а також припинення чужих переважно европейських і американських впливів на ту далеко-східню політику. Зреалізування тої мети мусіло би мати дуже далекосягле значіння, бо ні Зединені Держави Північної Америки, ні Франція ні Англія не погодяться так легко на цілковите усунення їх впливів.

Одначе дотеперішня діяльність Карахана і його вплив на перебіг багатьох подій, що мали місце в останніх часах от хоч би в Монголії та в Китаю, каже допускати, що все є можливе, не зважаючи навіть на спротив названих великодержав.

Вплив Карахана на тамошню політику останніми часами сильно зріс. Почався він від відібрання т. зв. Східнокитайської залізної дороги приватному Російсько-китайському товариству (по правді кажучи були там самі давні капіталісти ще царської доби прихильники старого режіму!). Опанування тої дороги большевиками дуже болючо діткнуло Францію, яка тягнула з тої дороги величезні користи, бо російські акціонери віддали себе під французький протекторат.

На шляху здобування тої дороги зачепив Карахан і внутрішню китайську політику. А на тлі тої останньої виросли ті великі внутрішньо-китайські авантури, що остаточно покінчилися цілковитою перемогою большевицьких впливів та спаралізуванням великодержавних америко-англьо-французьких впливів.

Щож до Японії то її вступлення до того порозуміння цілком не виключене завдяки її порахункам зі Зединеними Державами Північної Америки. Попри те слід підкреслити, що Японія взагалі прямує до того, щоби опанувати цілковито Далекий Схід та усунути звідти всі инші впливи. Порозуміння зі СРСР. мало би її помогти в осягненню тої мети тим більше, що Японія вважає большевизм переминаючим.

В. М.

Дрібні вістки.

Еррio дістав з нагоди ухвалювання франц. буджету на січень 1925 р. вотум довіря 510 голосами проти 25.

Криза німецького уряду спонукала канцлера Маркса і ин. членів кабінету негайно по святах Різдва повернути до Берліна. В звязку зі справою евакуації Кольонії переговори про утворення нового уряду будуть приспішені.

Цанков, болгарський премієр, приїхав до Букарешту. Його привітав на двірці румунський міністр закордонних справ Дука. По конференції з премієром Братіяну і мін. Дукою, Цанков був у короля на авдієнції. Його відвідини мають на меті протибольшевицький балканський союз.

Югославія зриває зі Союзом Р. С. Р. торговельні взаємини. Делегати рад. торг. місії у Білгороді отримають за двих свої пашпорти.

Естонський уряд заповів оголошення усіх документів щодо спроби комуністичного перевороту з 1. грудня в. р. Сподіються, що ці ревеляції страшенно скомпромітують радянську дипльоматію.

Болгарсько-грецький договір про охорону національних меншостей в Македонії — ратифікований софійським Собранієм, заряз, що грецький парлямент по всій імовірности відкине договір.

Повстання в Альбанії закінчене настільки, наскільки в руки повстанців дістався вже цілий край, а всі альб. уряди признали авторитет нового тимчасового юастатського правительства.

Льорд Роберт Сесіль, б. делегат Англії у Лізі Націй, який тепер перебуває в Америці, отримав мирову нагороду Вільзона.

Памятаймо: Рідна Школа — це народня фортеця, це певний захист у добі нахлітта!

За з.

Про мову урядування і переписки установ гр.-кат. церкви.

В останніх часах були у Східній Галичині випадки, що польські політично-адміністраційні власти змушували греко-кат. уряди парохіяльні до переписки з собою в польській мові під загрозою приміненя відомого австрійського гумового патенту з 1854 р.

Таке становище польської влади не має основи навіть у славетному законі про державну мову і мову урядування державних і автономічних властей адміністраційних з 31. липня 1924 В. з. ч. 73, поз. 724 і в виконному розпорядку ради міністрів до цього закону з 24. вересня 1924 В. з. ч. 85 поз. 820, що обовязують від 1-го жовтня ц. р. і управильнюють справу уживання мови в публичних державних і автономічних урядах в Польщі.

Поминаю справу ведення книг цивільного стану (метрик), що їх ведуть греко-кат. уряди парохіяльні відносно своїх вірних. В цій справі є спір між греко-кат. церковними властями, що заряджали і переводили ведення метрик в українській мові і польською державною політичною адміністрацією (староства і воєвідства), що насильно намагаються привернути ведення метрик в латинській мові, покликуючися на це, що тільки вона — світська державна влада — має право управильнювати мову ведення метрикальних книг, видумавши для цієї цілі окрему назву „греко-кат. уржонд парохіяльни". Інакше знова дивляться на цю саму річ верховні греко-кат. власти церковні, що ведення метрикальних книг вважають за свою виключно внутрішню справу і на тій основі засвоюють собі право управильнювання мови у веденні метрикальних книг.

Наведений вище закон в арт. І. постановляє, що внутрішньою і зовнішньою мовою урядовою всіх державних і автономічних властей в цілій Польщі є мова польська як мова державна за вімками, які подрібно наводить закон, а які близше пояснює розпорядок ради міністрів. На кождий випадок установи греко-кат. церкви як уряди парохіяльні, уряди деканальні, консисторії, ординаріяти, настоятельства монастирів не є ані державними, ані автономічними властями, тільки виключно установами церковного права, і до них не відноситься зовсім постанова наведеного вище арт. І-го. Ясно, що у свому внутрішньому урядуванні мають вони право послугуватися, як досі, українською мовою.

Що до мови у зовнішньому урядуванні цих церковних установ, отже і в переписці з цивільними світськими властями, обовязують постанови арт. II. згаданого закону і § 2. згаданого розпорядку. Згідно з цими постановами цивільні державні власти і уряди адміністраційні І і II інстанції і власти автономічні та їх заведення є обовязані приймати письменні подання і устні заяви на обшарі львівського, станиславівського і тернопільського воєвідства від польських громадян української народности в українській мові. На рівні з особами фізичними стоять особи правні і пр. українські товариства і інституції у цих трьох воєвідствах мають право переписки з властями в українській мові. Згідно з арт. 3. наведеного закону і § 3. наведеного розпорядку власти на цей випадок мають відповісти у двох мовах: державній себто польській і в мові (в говорі!) подання.

Закон про державну мову і відносций до нього розпорядок говорять про особи фізичні (закон) і особи фізичні і правні (розпорядок), а не згадують зовсім про інституції, котрим брак правної особовости, хоча в житті істнують і мають певні публичні управнення. До останніх належать всі церковні установи як парохіяльні і деканальні уряди, консисторії, ординаріяти і настоятельства монастирів. Тут польські кресові майстри допустилися промаху мабуть свідомо і оставили прогалину. Мимо цеї прогалини не можна одначе підтягати установ греко-кат. церкви під арт. І. згаданого закону і їм прислугове безперечне право вести всю переписку зі всіми цивільними державними властями І і II інстанції і з властями автономічними, як рівнож зі судами і прокуратурами, в українській мові, але тільки з тамими, що мають свій осідок у воєвідствах: львівському, станиславівському і тернопільському. З центральними властями у Варшаві, як прм. з міністерствами, як і з властями поза межами згаданих трьох воєвідств волинського та поліського, мають вести переписку у польській мові. Прм. коли староство або суд з обшару краківського воєвідства віднесеться у якійсь урядовій справі до греко-кат. уряду парохіяльного в тернопільському повіті, то на це письмо мусить греко-кат. уряд парохіяльний тернопільського повіту відповісти у польській мові.

З військовими властями переписку ведеться в польській мові і ці власти на основі арт. 2. наведеного закону і § 1. наведеного розпорядку мають право жадати від установ греко-кат. церкви також на обшарі трьох східно-галицьких воєвідств переписки і видання потрібних виказів у польській мові, прм. виказу осіб обовязаних до військової бранки.

Натомісць на обшарі краківського воєвідства, до якого належить західна і середуща Лемківщина (повіти Новий Торг, Новий Санч, Горлиці, Грибів і Ясло) та два підгірські повіти Стрижів і Фриштак з певним відсотком української людности, українська мова не має ніяких прав і там греко-кат. уряди парохіяльні і деканальні, як впрочім і всі фізичні і правні особи української народности, мусять вносити подання до всіх властей і вести переписку з властями виключно в польській мові. Те саме і на Холмщині і на Підляшу відносно установ православної церкви, що мусять там писати до властей у польській мові. Інакше на Волині і на Поліссі, де православні консисторії і настоятелі приходів та монастирів мають право послугуватися в переписці з цивільними і державними властями І і II інстанції та з властями автономічними українською мовою. На жаль, з причини більшого чи меншого рабства православного духовенства, його малого національно українського освідомлення, як рівнож з причини його політичної деморалізації з я віковых постанов мало хто з тамошнього православного духовенства користає, пишучи до властей мало знаною собі польською мовою, або послуговуючися навіть в переписці з властями російською мовою, що законно недозволене.

Накінець належить ще торкнутися питання, чи греко-кат. священик, що веде певну церковну установу (прм. уряд парохіяльний деканальний і т.д.) є особою що виконує доручення зверхности, або повнить уряд, або службу в розумінні § 68 австрійського закону карного і стоїть під охороною цього параграфу. Ані постанова § 68. австрійського закону карного, ані судова юдикатура не розтягають на пароха, декана, крилошанина, епископа чи ігумена своєї охорони, яку дають навіть тим, що ловлять псів по вулицях міста в хвилі виконування їх зайняття себто ловлення псів по місті. Пароки, декани, крилошане, епископи й ігумени є в порозумінні § 68. зк. публичними особами і тоді, коли виконують свій уряд, а одиноку охорону закону мають вони на рівні з публичними урядовцями, судовими свідками і знавцями з § 153 австрійського закону карного, коли хтось ушкодить їх на тілі з причини їх урядування і тоді тілесне ушкодження священика хоч би саме собою легке (переступство з § 411 австрійського закону карного) стає злочином тяжкого тілесного ушкодження зі 153 австр. карного закону. — Без сумніву отже греко-кат. пароки, декани, крилошане, епископи, настоятелі монастирів, не будучи публичними урядовцями навіть в смислі § 68 з. к., як рівнож і установи, на чолі яких вони стоять, не зобовязані переписуватися в польській мові з цивільними державними і автономічними властями і урядами І. і II. інстанції (староства, уряди і каси скарбові, повітові шкільні ради, повітові і окружні уряди земельні, уряди і ради громадські і магістрати, виділи і ради повітові і воєвідські, воєвідства, палати скарбові, шкільні кураторії, інспекторати праці, повітові каси хорих і т. д.), як не менше з судами повітовими й окружними, прокураторами при окружних судах, судом апеляційним у Львові і прокураторією при апеляційному суді у Львові, противно, мають вони повне право вести всю переписку в українській мові, а то на основі арт. 2. наведеного закону і § 2. наведеного розпорядку і домагатися від цих властей на основі арт. 3. наведеного закону і § 3. наведеного розпорядку, відповіди по при польську також і в українській мові на цілім просторі всіх трьох східно-галицьких воєвідств.

З приводу замішання, яке викликали згаданий закон і згаданий розпорядок і з приводу становища польських властей, що є незгідне з постановами славетного язикового закону і розпорядку, повинні забрати голос в цій справі наші консисторії і ординаріяти, ствердити урядово, що урядовою мовою внутрішньою і зовнішньою греко-кат. деканальних, консисторій і ординаріятів є мова українська і візвати ціле підчинене духовенство, щоби в переписці з властями уживало української мови і щоби використало принайменше всі постанови обовязуючого язикового закону і розпорядку.

Д-р Степан Баран.

У. С. Р. Р.

Сидять 28 професорів.

Кишинівське „Бессарабське Слово" з 14. грудня поміщено таку страшну вістку:

Радянська влада [illegible] перевезти [illegible] із Новоросійська до Одеси. Ще 28. листопада вийшов пароплав, що віз до Одеси 30 професорів разом з родинами. По дорозі заскочила чорноморська буря. Команда [illegible] боронися зі стихією три дні. [illegible] третьої доби наступила поломка [illegible], в слідок чого повстала велика діра в кораблі і він почав потопати. Належить вірно, що вдалося спасти життя проф. [illegible] його дружині, капітанові корабля і трьом морякам. 28 професорів з родинами і 14 моряків найшло смерть у морських хвилях. 9. грудня [illegible] професорів [illegible] прибило до румунського берега в Констанцькому повіті. [illegible] поховано на румунській території.

Упадок Муссоліні?

Авторитет італійського диктатора захитався скорійше, ніж можна було сподіватись. Муссоліні шукає якнайпростійшої форми, щоби вийти з честю з безвихідного становища. Безпосереднім приводом до обурення проти нього, із боку прихильних йому правих лібералів, і з боку лівого крила фашистів — було його становище в справі слідства проти заступника президента польської палати Джунта.

Джунта, один з провідників фашизму, вислав обіжник до партійних комітетів з покликом виступати енергійно проти ворожих маніфестацій. Цей поклик звязали зі свіжим побиттям фашистами посла Форні. Суд домагався від парляменту видачі Джунта. Фашисти, які складають більшість, не згодились на це. Проти такої оборони насильства виступила виїмково різко преса, вказуючи на те, що між фашистівськими послами є 40 таких, що мають на совісти злочини. Наскільки публична опінія була схвильована, доказом того, що 48 годин пізнійше, фашистівський парлямент згодився видати прокуратурі свого посла та однодумця.

А одночасно з цим, Муссоліні вніс проєкт нової виборчої реформи, по старій системі. Таким робом хотів він корисно вплинути на лібералів, які демонстраційно покинули парлямент — і на публичну опінію. Одначе ця остання ставка завела. Опозиція запротестувала, щоби нові вибори переводив Муссоліні; а його однодумці вважали виборчий проєкт доказом неминучої слабости. Муссоліні залишився лише з найзірнійшими членами партії. Яка атмосфера запанувала довкола нього, коли сам король, слабий та пасивний достойник, почав намовляти його до димісії!

І так ідея, якою Муссоліні сподівався найти перехід від диктатури до нормального правління державою, принесла зовсім протилежний наслідок. Трагедія Муссоліні в тому, що він надто ліричний для ролі Наполеонівського диктатора і надто шерсткий у своїй військовій брутальности для ролі керманича-дипльомата в мирній державі. Його упадок буде ще одним доказом, як важко втихомирити розбурхані суспільні пристрасти насильними засобами і що ще важше: знайти від них перехід якимнебудь законом.

Православна церков і польський уряд.

Митрополит Діонізій у Ґрабского і Туґута.

Найвищий єрарх православної церкви в Польщі митр. Діонізій, після повороту з лікування в Карльсбаді, відвідав польського премієра Вл. Грабского і віцепрем. Ст. Туґута, щоби звернути їх увагу на крайно ненормальне становище православної церкви. Митроп. Діонізій — як ставленник польської влади, як орудя польських замислів і як виконавець польських плянів, прийшов до обох премієрів з льояльним поклоном.

В своїй промові митрополит зазначив незмінне змагання православної єрархії до згідної з традиціями східно-православної церкви співпраці з польською державною владою. Одначе цій співпраці стоять на перепоні деякі умови, яких усунення перевисшує сили церковної влади. До цих перепон в першу чергу належить неясність польської політики у відношенні до православного віроісповідання. Формально воно стоїть нарівні з католицизмом, але по суті весь час мусить здавати свої позиції в користь католицизму. Ненормальним є те положення, в якому всі органи православної церкви є підчинені цілій фалянзі урядників міністерства віроісповідань. Ті урядники не тільки перевіряють всі постанови православної єрархії, але й виявляють різку тенденцію поставити церковну власть в службові відносини до виконавчої влади. Особливо обидливою є така тенденція у відношенні до автокефальної церкви, з якою — як зі [illegible] церквою держава [illegible] заключує свого роду конкордат (порозуміння). Замісць конкордату наступило [illegible] православної церкви адміністраційній владі. До того ж і в міністерстві віроісповідань кожний [illegible] веде свою окрему політику у відношенні до православної церкви. З такими взаєминами і з такою багато — і ріжновластю слід покінчити.

Для управильнення положення православної церкви під Польщею слід неминуче:

законодатним шляхом управильнити положення православної церкви так, щоби вона перестала бути виключно предметом державних ділань; допустити митрополита до розгляду і співділання при рішенні урядом питань, що торкаються православної церкви; вирішити питання про матеріяльне забезпечення центральних установ митрополії і епархій; вирішити питання про відкриття богословського факультету та управильнити положення середньої духовної школи; підчинити військове духовенство митрополичій владі і допустити створення церковної ради при митрополитові.

При тій нагоді митр. Діонізій порушив ще й питання загарбання православних церков. Так напр. в Холмі православним звернено тільки одну маленьку церковцю, а всі инші церкви зі собором захопили римо-католики і безправно держать їх в своїму посідан до нинішнього дня, а всі заходи в тій справі у влади лишаються без відповіди.

Розуміється, оба премієри уважно слухали митрополита, цікавилися подаваними ним даними, обіцяли віднестися спочутливо до ставлених вимог, але негайно, щоби валякати полохливого митрополита, щоби припинити його домагання і дати йому відчути всесильність адміністрації; — рознеслася поголоска уступлення еп. Діонізія з митрополичого стільця. З огляду на те, що — мовляв — продовжується недуга митр. Діонізія, політичний комітет ради міністрів (себ-то Грабский і Туґут) застановляєся над вибором нового кандидата на становище митрополита і до вирішення цього питання постановив здержати розгляд питань, звязаних зі загальним положенням православної церкви в Польщі.

Останні вісти.

Троцький вбитий?

З Кишинева наспіли вістки, що Троцького вбили скрайні прихильники Сталіна.

Пляни Туґута.

Мін. Туґут заявив представникові „Роботніка" на тему окраїнних справ, що в найблищому часі уряд займеться справою надання горожанства найширшим колам окраїнного населення, відбудовою сіл у так званій смузі Гінденбурґа, кредитовою підмогою населенню східних земель. Т. задумує основати курси білоруської мови в Вильні й Бидгощі. Відносно законів про мову шкільництва й адміністрації, з виконних розпорядків усунеться всі утруднення, котрі ломлять їх пацифікаційного духа.

Кріза італ. кабінету.

Положення італійського уряду покращало настільки, що ліберальні міністри остають у кабінеті і солідаризуються з його політикою. Перебіг і подробиці ради мін. не є звісні.

Вбивство професора в СРСР.

З Петрограду звідомляють, що там убито професора хемії Щавінського в його мешканні.

Повінь в Англії.

Вода в Темзі й ин. ріках скоро підноситься. Хоч отворено шлюзи Темза виступила з берегів і залила бульвари. Вода піднеслася так високо, як не було ще 6 літ тому. Деякі части краю, головно Валії, залиті водою, подобають на острівці. Є значні школи.

Нота до Німеччини.

Віденський „Абендбл." звідомляє з Парижа: 31. XII. зібралася на Ке д' Орзей конференція амбасадорів, щоби уложити текст ноти до Німеччини. Ноту вже вислано. — Гюз заявив німецькому амбасадорові, що Зєд. Держави не будуть інтервенювати на конференції союзників із Німеччиною.

НОВИНКИ.

— **Конфіската.** Вчорашнє, 1-ше число „Діла" у новому 1925 році, сконфісковано за відозву українських послів і сенаторів до українського народу в звязку з видачею судові трьох українських послів; залишено лише наголовок і підписи.

— **Лист Ліґи Націй до Чічеріна.** Секретаріят Ліґи Націй звернувся до Народнього комісаря закордонних справ СРСР. Чічеріна з листом, в якому дякує від імени Ради Ліґи Націй за гостинність радянського уряду, якої зазнала від нього Комісія Ліґи Націй у справі проєслідження малярії на території СРСР.

— **Вільнослухачі та екстерністи в УСРР.** Президія ВУЦВК-ту затвердила додаток до кодексу про народню освіту. Згідно з цим додатком надається найвищим органам освіти право допускати на високі школи також особи, що не мають відповідної для університетських студій підготовчої освіти в характері вільних слухачів і екстерністів.

— **Промислова міліція.** Таку промислову міліцію запроваджують тепер на Украіні. Метою її — охорона державних, кооперативних та громадських промислових підприємств. Всі ці підприємства не будуть вже могти користуватися відділами ДПУ, за винятком установ Народнього Комісаріяту фінансів. Всеукраїнський центральний виконавчий комітет вже затвердив проєкт на організацію тої промислової міліції. Його вводиться в життя з початком 1925 року.

— **Невдячність.** Варшавська поліція арештувала 8 добродіїв, які мабуть із патріотичного почування спрічинили знецінений польський грошевий ринок фальшивими 20-ти золотовими банкнотами. Нечемні сторожі мертвої норми законів, які мабуть не розуміються на санації фінансів, запевняють, що на них [illegible] не [illegible].

— **Замісць під вінець — у могилу.** Німецька артистка Елізабет Кірті готовилась до вінчання. Воно мало відбутись у м. Кляґенфурт, куди й вибралась вона у товаристві кількох найближчих товаришок і товаришів зі сцени. Їхали у весільному настрою, а крізь вікона автобусу тільки миготіли приґарні стоки. Аж в один із них — на гострому закруті дороги — кинуло авто цілою силою рапгову, проломило придорожню балюстраду і звело тіло на 6 метрів у глиб, на ледову поволоку ріки. З руїнами [illegible] видобули лише труп нареченої і [illegible] та покалічені тіла решти весільних гостей.

Рада міста Львова.

Промова місцевого радного дир. Ст. Федака, виголошена 27. м. м. на засіданню Ради м. Львова з нагоди буджетової дебати.

Коли я проголосив тут пів року тому з нагоди ухвалювання буджету на 1924 рік, то ґазети підкреслили спеціяльно, що я говорив спокійно. Вони не даром звернули увагу на той мої промови, — знаючи, що я мав повне право говорити як найгострійше, бож у буджеті м. Львова на рік, який оце добігає кінця, не було ані одної польської марки на якінебудь українські господарські, культурні чи гуманітарні ціли! Але я виходив зі заложення, що піднесений голос і гострі слова є зовсім непотрібні: нас Українців засідає тут усього тільки дві особи і ніяке наше обурення не зробить ніякого враження на зібраних! З другого боку я за весь час своєї 50-літньої громадянської діяльности завсіди тримався принципу, що не треба непотрібно роздразнювати рани, а гоїти їх бальсамом вирозумілости, спокою, а передусім справедливости. Для того я заявив, що українські радні будуть голосувати за буджетом. Цим я неначеб простягнув руку до згоди, але не згоди політичної, бо ані я не є політик, ані тут не є відповідний терен для таких політичних розмов. Я мав на увазі згоду виключно щодо спільної праці у громадських справах. Я сподівався, що й мені назустріч простягнуть руку. Замісць цього я дістав по пальцях. Бо — як зазначила тоді навіть „Хвіля" — генеральний референт буджетової справи „знущався над д-ром Федаком пів години не знати чому й чого". Я не реагував тоді знову таки не хотячи загострювати справи, тим більше, що, по уділеній мені патріотичній декції, референт заявив, що хоча в буджеті на 1924 р. вже запізно вставляти нові позиції видатків, які захиталиб цілим буджетом, але що не підлягає сумніву, що на 1925 рік міський буджет візьме на увагу справедливі вимоги українських мешканців. Иншої рік, що коли в яку годину пізнійше жидівський репрезентант зажадав вставлення до буджету поважної суми на жидівські захоронки, то міська рада зараз таки ухвалила жадану суму, не боячися „захитання" буджету. Але ті панове мають силу, а ми... Я свідомий того, що нагла зміна у фінансовій політиці ради м. Львова є неможлива. Але я сподівався, що для простої пристойности панове радні ухвалять видатки бодай на такі українські ціли, які цілком заступають завдання міського господарства. І я збирався з тої нагоди виголосити промову „неспокійну", — промову, у якій булаб висловлена радість з приводу започаткування ери дружньої співпраці для спільного добра міста.

Але не так склалось, як гадалось. У новому буджеті знову нема зломаного гроша на щонебудь українське. Бо... ми не маємо сили. Але не маємо сили — тільки тут. Треба панам знати, що ми маємо силу й енерґію у собі самих. Досіль, бувало, ми віднімали собі від уст, щоби підтримувати наші установи. Ми будемо ще більш щадити й відмовляти собі всього, а запевняю панів, що український захист сиріт, інвалідів, українські бурси, українське Т-во опіки над дітьми, українська лічниця, українські захоронки, українські школи низші, українські школи середні і висші, школи фахові, українські музеї, український театр, українська „Просвіта" й українська львівська Академія Наук будуть дальше існувати і сповняти свої задачі без огляду на те, чи дістануть субвенції з публичних, а з окрема з громадських фондів, чи ні. Істнуючи дальше — всі ці наші інституції матимуть лише на темпі вашу „доброту..." Чи така політика лежить у загальнім інтересі, а з окрема — у вашому інтересі?! Над цим прошу добре подумати!

Льогічно беручи, в резолюціях буджетової комісії повинна находитися резолюція, що Українців, яким нічого не дається, звільняється від громадських податків. Але тоді й статистичний уряд був би в клопоті, бо до місяця відсоток українського населення Львова щонайменше подвоївся би. Коли ж такої резолюції нема, то я дозволю собі зупинитися на деяких рубриках буджету.

Репрезентація: Коли в 1917 році покликано до життя нинішню міську раду, то нас, Українців, ніхто не питався, чи хочемо до неї належати чи ні й скільки вимагаємо мандатів. Але видно, що якийсь математик з дуже високою фаховою освітою зайнявся близше вирішенням складної проблеми: скільки на 100 місць належить частині населення, яке творить у місті 20 проц.? І вирішив, що 100 : 20 = 5, — отже й ми (20 проц. львівських мешканців!) отримали на 100 Поляків і Жидів — 5 репрезентантів! Всеж таки тих 5 людей могло бодай по одному засісти в пяти міських секціях. В міжчасі померло трьох українських радних (о. Лежогубський, нотар Ольшкевич і інж. Нагірний). Повернувши минулого року назад до міської ради останні два українські радні домагалися доповнення їх числа бодай до 5-ти осіб, звертаючи спеціяльно на увагу репрезентацію українського міщанства. Це нам обіцяно, але досі не дотримано. Жадаємо, щоби цю справу як найскорше полагодити. При цій нагоді звертаю увагу комісії для виборчої ординації, щоби висловилася за демократичною ординацією, та з окрема такою, яка нам гарантувала би відповідне належне нам заступництво у міській раді.

Міська шкільна рада. На 20 членів і 6 заступників (відпоручників ради, учительства і населення) нема ні одного Українця (бо делегат ординаріяту не рахується).

З инших справ цікаво зазначити, що міська рада Львова завсіди ще продовжує грати свою перед(в)ову ролю осередка „польської держави", маючи під Австрією ті свободи, яких не мали Поляки під Прусією і Росією. І так завсіди ще Львів дає довожкі грошеві підмоги всяким інституціям, розкиненим по цілому краю, як що тільки вони зберуться у плащик польського патріотизму (напр. на Польський Дім у Вашкоці видано 2000 злотих!) Чи не завдання міської ради Львова чи польського правительства? Мало того. Всі ті підмоги робиться з „біжучих видатків" і невідомо, скільки видано та яка взагалі сума тих видатків. Жадаю, щоби буджет виразно означив суму на такі цілі й протестую, щоби обтяжувати буджет видатками які не мають нічого спільного з інтересами Львовян, під час коли найбільш конечні потреби громади не можуть найти заспокоєння (напр. простий хідник на горішній частині вул. Потоцького).

В адміністрації спосіб полагоджування справ є за важкий. Рішучо треба скликати комісію, яка цю справу зреформувалаб.

Не хвилюйтеся панове. Про справи, які стали темою соймових дебат або літературних описів Стефана Жеромського („Przedwiośnie") говорити не буду. Заторкну лише найпростійшу справу. Пригадую, що на міській раді зчинився великий галас з поводу нічного арештування кількох різників за самовільне підвищення цін. Панове обурювалися на „терор" з боку поліції. Що мають говорити Українці-Львовяне, із яких мало хто досі не мав у себе нічної непрошеної візити поліції? Останній час жадали від поліції дотримування тих законних приписів, які вона систематично нарушує і легковажить собі. Ревізії і арештування переводиться самовільно, без предложення легітимації і мандатів і без подання причини; поліція не дотримує нікоти приписаного законом терміну 24 годин для письменної посвідки про вислід ревізії ані терміну 48 годин щодо передачі справи судові. Така самоволя, яка є невідома в культурному світі, мусить скінчитися. Досить згадати, що недавно поліція кілька разів напастувала одного з найвидатніших львівських лікарів, Українця, в якого є постійно кільканадцять пацієнтів, і навіть арештувала кількох пацієнтів!

Переходячи з некультурної карти до культурної, згадаю про *міські театри.* Можливо, що рівень тих театрів може задоволити нас, а проте слід звернути увагу на один момент. А саме, у польських театрах видиться лише висші, інтелігентські, верстви львівського населення; за те в українському театрі переважає публика з низших верств. З того видно, що культурницьку місію виповнює краще український театр. Очевидно, що для Українців рідний театр, у якому лунає рідна мова, мусить скорше промовляти до почування, ніж чужі театри. І коли міська рада стоїть на становищі, що взагалі театр має виконувати лише культурницьку місію, а ніяку иншу, то управа міста повинна підпомагати й український театр.

Пропорціонально до видатків на міські театри, видатки на міські школи є занедбані, на чому найбільше терплять українські школи. Про школу ім. М. Шашкевича я говорив обширнійше минулого разу. У школі Б. Грінченка є около 1000 учеників, а що убікації, відступлені школі Т-вом „Дністер", є за тісні, то наука мусить там проводитись аж трьома закопотами денно, від раннього ранку до пізнього вечора. Ще в 1913 р. обіцяно перебрати цю школу на публичні фонди, але досі ще не зроблено цього. Українські радні внесли в цій справі подання до міністерства освіти, але його відкинуло його, мотивуючи тим, що прохання радні не є покликані до таких справ. Може би світла рада забрала в цій справі голос.

Усі хвалять новевідкритий міський сирітський захист при вул. Кадетській, як такий, що відповідає усім потрібним вимогам. У захисті мали найти приміщення також жидівські діти; але, що на разі нема там ще кушерної кухні, то на буджетовій комісії прийнято резолюцію, щоби вставити в буджет відповідну суму на утримання 31 дітей в жидівських захистах. Не знаю, чи в новому захисті є українські діти — я бодай про це не чув. Але знаю, що нема там навіть греко-кат. священика. Коли отже й прийдуть туди українських дітей, то хіба на те, щоби виховати їх на вавилонців.

Чимало справ вимагають ще застановлення, але короткий час не дозволяє на це. Резюмуючи все сказане, думаю, що кожному ясно, що ми не можемо голосувати за буджетом, бо це булоб апробатою дотеперішньої політики міської ради. Маємо одначе надію, що так як будуємося з воєнних часів змінилися на ліпше, і в р. 1925 наступить зміна на краще й у поведінці міської управи. Відповідальні чинники мабуть прийдуть до переконання, що не можна ігнорувати існування Українців у Львові, а навпаки, що треба шукати шляхів і способів до згідної співпраці з Українцями на основах справедливости і взаємної пошани. До такої співпраці й ми готові. Маючи таке надію не будемо голосувати також проти буджету.

✝ Посмертні згадки.

Роман Кармаческий, уч. IV. кляси народньої школи, син Слави і проф. Петра Кармаского помер по довгій недузі дня 22. грудня 1924 р. на 10-тому році життя в Тернополі.

ОПОВІСТКИ.

За оголошення Редакція не відповідає.

В четвер 1. січня по знижених цінах „Хмари" пєса на 3 дії Я. Кондзя. В неділю 4. січня год. 3. попол. „Троянда Стамбулу"; вечером 7·30 виступ п. Осипачевої „Ой не ходи Грицю". Білети раніше до набуття в „Союз. Базарі". 1—2

Філія Краєвого Товариства господарського „Сільський Господар" в Коломиї устроює під проводом і за допомогою Краєвого Товариства господарського „Сільський Господар" у Львові **6-ти тижневий курс домашнього господарства для 20 учениць.** Фахові предмети викладатиме **Вп. Ольга Зеленська-Лащинська,** абсольвентка Висшої жіночої школи господарської в Оттенбах і бувша учителька домашнього господарства Центрального Товариства. 1110 1—1

Дрібні оголошення.

РИСІВНИКА і асистента або технічного помічника до виконування помірочних (землемірських) робіт, пошукує технічне бюро Опкан. Зголошення з поданням кваліфікацій слати до адміністрації „Діла" під Опкан. 1109 1—1

ДВІ ПАННОЧКИ або два ученики найдуть приміщення і добрий нагляд у Львові вул. Красіцьких ч. 15 партер на ліво. 1108 1—2

УРЯДОВЕЦЬ з вищим образуванням, перенесений на стало до Львова, пристійний шатин середнього росту, років 29 пошукує на все дорозі дівчини-подруги життя. Маєток не вимагаємий, вимагається тільки: мешкання, а кріш цього добре серце і сильний дух. Ласкаві зголошення на адресу: К. Фейді, Львів, вул. Сапіжинська ч. 49 для „Приміщого". 1115 1—2

РУТИНОВАНИЙ адвокатський концепієнт, з судовою практикою, пошукує місця в канцелярії у Львові або на провінції, або якогонебудь иншого відповідного заняття. Ласкаві зголошення до адміністрації „Діла" під „концепієнт Д-р С." 1112 1—1

НА СВЯТО РІЗДВА І ЙОРДАН короліяське кадило в пачках по сот. 30, 50 і 1 зол. в жіл(е)ових пачках по 5 зол. за віддоставлює аптика під Золотим Вівном М-ра Лешка Сладовского, Львів, Городецька 19. 1114 1—2

ОЖЕНИТЬСЯ мущина 34 літ, кажуть що гарний. „Ризико". Дрогобич, Молочарня Діця. 1116 1—3

ПОШУКУЮ учительки до науки 3 дітей з народних шкіл. Навчання гри на скрипці вимагається. Зголошення слати до 8. січня 1925 р. з поданням услівій. Марія Данилович, Бояня. 1092 3—3

ЗДОРОВИЙ і симпатичний мущина середнього росту і з середніми літами на становищі і з майном, глядає подруги життя. Придане пожадане, але неконечне умова. Вдові краще мають першенство. Рефлектуючі не пе здорові і симпатичні більовдини або паничі (панни і бездітні вдовиці) стрункого росту у віці 30—40 літ зволять подати неаноніяві зголошення із фотографією до кінця січня 1925 р. на адресу: Л. М. Пума, Делятин, залізничий дворець. За дискрецію ручиться словом чести. 1090 3—3

ПРИЙМУ дві панночки на станцію. — Ольга Красикова, Байки 18. 1100 2-2

УКРАЇНЕЦЬ літ 30, всесторонньо образований (зредукований урядник), кажуть повстійний, оженився з панною або бездітною вдовою до літ 35, котра допомогла бйому в стараннях. Ласкаві зголошення зі знимкою просяться слати до Адміністрації „Діла" під „Скитанець". Дискреція під словом чести. 1104 2—2

За редакцію відповідає О. Костик

З друкарні Видавничої Спілки „Діло", Львів, Ринок ч. 10.